

ἀφίνουσι συνήθως ἀτάπους τούς νεκρούς. Οἱ Ὀ-
τεντότοι θάπτουσι αὐτούς εἰς λάκκον ἐπιπόλαιον,
καὶ καλύπτουσι αὐτούς δι' ὀλίγης γῆς ἢ διὰ
μικροῦ σωροῦ λίθων. Οἱ Κάφροι, ὡς εἶδομεν,
τούς μὲν ἐκ τοῦ ὄχλου νεκρούς ῥίπτουσι εἰς λάκ-
κον ἀσκεπῆ, θάπτουσι δὲ μόνους τούς ἀρχη-
γούς, σωρεύοντες ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς κω-
νοειδεῖς λίθους. Ἐν τῇ πρὸς τὸν ἰσημερινὸν Ἀ-
φρικῇ θάπτουσι ἐπίσης τούς ἐπιφανεῖς τῶν νεκρῶν
ἐν φρέασι κυλινδρικοῖς, βάθος ἔχουσι ἐξ ποδῶν
περίπου. Οὐχὶ σπανίως προσέτι εἰς ἔνδειξιν τοῦ
τόπου τῆς ταφῆς ἐγείρουσι τύμβον, ἢ ἐπιθέτουσι
λίθον, ὕψους πενήτηκοντα ἢ ἐξήκοντα ὑφεκατο-
μέτρων, παραπλήσιον δὲ τοῖς κελτικαῖς καλου-
μένοις *μενίρ*. Οἱ Νιάμ-Νιάμ καὶ οἱ Βογκοὶ φρον-
τίζουσι πρὸς τούτοις νὰ θέσωσι τὸν νεκρὸν ἐν
καταλλήλῳ πρὸς τὸν ἥλιον θέσει· οἱ μὲν πρῶτοι
θάπτουσι τούς νεκρούς, ἐστραμμένον ἔχοντας τὸ
πρόσωπον πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, ἂν ἦναι ἄνδρες,
πρὸς τὴν δύσιν δὲ ἂν ἦναι γυναῖκες, διότι ἀτο-
πώτατον ὑπολαμβάνουσι νὰ τενίξῃ τὸν ἥλιον νε-
κρὰ γυνή. Οἱ δὲ γείτονες αὐτῶν Βογκοὶ ὅλως
τάντιθετα ποιοῦσι· παρ' αὐτοῖς μόναι αἱ γυναῖ-
κες κέκτηνται τὸ προνόμιον νὰ ἔχωσι τὸ πρόσ-
ωπον ἐστραμμένον πρὸς τὰς ἀνατολάς τοῦ ἡλίου.

Ὁ ἥλιος, ὁ λαμπρὸς ἥλιος, εἰς ὃν ὁ ἄνθρωπος
ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν, ἔξοχον κατέχει θέσιν ἐν
πάσαις ταῖς μυθολογίαις, πλεῖστοι δ' ὅσοι λαοὶ
παντοίων φυλῶν μεγίστην ἀποδίδουσι σημασίαν
εἰς τὴν θέσιν τοῦ νεκροῦ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου.

Εἶδομεν ὅτι τὸ σχῆμα τῶν κελτικῶν *μενίρ*
εὑρήται καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀφρικῇ. Εὑρήται
δὲ καὶ ἀλλαχοῦ, ἰδίᾳ δ' ἐν τῷ Ἰνδοστάν, ἐν
ταῖς Φιτζίαῖς νήσοις κλπ. οὐχὶ δ' ἀσύνητες εἶ-
ναι καὶ ἕτερον σχῆμα τάφων, τὸ κελτικώτατον
σχῆμα τῶν *δόλμεν*. Οἱ Χοβαῖοι τῆς Ταναναρί-
θης, ἐν Μαδαγασκάρ, καταθέτουσι τούς νεκρούς
αὐτῶν ἐν τάφοις ἀπαραλλάκτοις τοῖς *δόλμεν*,
ἀποτελουμένους ἐκ πέντε πλακῶν, τῶν τεσσάρων
καθέτως καὶ τῆς μῆς ὀριζοντίου· καλύπτουσι
δ' αὐτάς διὰ χαλίκων, σχηματίζοντες οὕτω τύμ-
βον. Ἡ ἐπιθεθεμένη πλάξ εἶναι πολλάκις τερα-
στία τὸν ὄγκον. Ὁ κ. Δυπρέ εἶδε μίαν μῆκος
ἔχουσαν δεκατριῶν μέτρων καὶ ὄγκον ἐνενητήκοντα
κυβικῶν μέτρων.

Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου τὴν αὐτὴν ἀκολουθεῖ
πάντοτε ὁδόν. Ἡ ὁμοιότης τῶν ἐνταφίων μνη-
μείων τῶν Χοβαίων καὶ τῶν προϊστορικῶν κατοί-
κων τῆς Εὐρώπης τῶν χρόνων τοῦ λείου λίθου,
σχεδὸν μόνῃ ἤρκει πρὸς ἀπόδειξιν τούτου, ἂν
μὴ ἀριδῆλως ἀπεδείκνυτο ἐκ μυρίων ἄλλων
ὁμοιοτήτων, μὴ προερχομένων βεβαίως ἐκ μι-
μήσεως. Τοῦτο δὲ διότι ἐν πλείσταις περιστά-
σει τοιούτου εἶδους πλεῖστοι ἄνθρωποι διαφόρων
φυλῶν σκέπτονται ὁμοίως. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι
ἐνθαρρυντικώτατον τοῖς ἐθνολογίαις, καὶ δικαιο-

λογεῖ τὴν προσδοκίαν, ὅτι τὸ εὐρὺ θέμα εἰς ὃ
ἀσχολοῦνται θὰ παράσχη ποτὲ τὰ στοιχεῖα ἀ-
ληθοῦς ἐπιστήμης.

(Ch. Letourneau)

* Π.

ΤΑ ΝΙΑΤΑ ΤΗΣ ΓΙΑΓΙΑΣ

Πολλοὶ ταῖς ἐτραγοῦδῃσαν, καὶ τόση χάρι ἔχουν
Ἡ χεῖμωνιάτικαις νυχταῖς ποῦ τὰ παιδάκια τρέχουν
Τριγύρω 'ς ἀσπρημάλισσα καὶ πρόσχαρη κυρούλα
Γιὰ νὰ τ' ἀκούσουν μὲ χαρὰ καὶ πότε μὲ τρεμουλά
Τὰ παραμύθια ποῦ θὰ πῆ. Ἐβῶ χιονιάς, μαυρίλα,
Καὶ μέσα λάμπουν στριμωχτὰ μέσ' τῇ γωνιά τὰ εἶλα
Καὶ μὲ ταῖς φλόγες τους μαζῇ προτοῦ νὰ γίνουν θράκια
Τριζοβολοῦνε, λυώνουνε γλυκὰ μὲ τραγοῦδάκια.
Ὅμως ἡ νύχτα ἡ σημερινὴ δὲν ἔχει παραμύθια
Ὅπως τὸ θέλουσι τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παλιὰ συνήθεια,
Οὔτε θ' ἀκούσουν, 'σὰν ἐψῆς, ἀπ' τῆς γιαγιάς τὸ στόμα
Τί ἔκαναν 'σὰν ἦτανε πολὺ μικρούλι, ἀκόμα,
Καὶ τί ρουχάκια εἶχανε, καὶ τί λογάκια ἐλέγαν,
Καὶ πῶς, καθὼς τὰ χάιδευαν, τόσῳ μὲ κάκια ἐκλαίγαν.

'Σὰν κόρη ποῦ καμαρωτὰ νὰ τὰ κρουφοκυττάξῃ
Βγάξῃ ἀπ' τὰ βάθη τοῦ κομοῦ πνιγμένα 'ς τὸ μετάξι.
Τί ἀγαπημένα της προικιά γιὰ νὰ τὰ κρύψῃ πάλι,
Μὲ τέτοιον τρόπο κι' ἡ γιαγιά 'μπροστά της ἔχει βγάλεϊ
Μὲ τὰ τρεμουλιασμένα της τὰ χέρι' ἀπ' τὴν κασέλα
Βαρειὰ φλοκάτα, φέρμελη χροστή, καὶ φουστανέλα.
Τῆς φέρμελης τὸ μάλαμα, γερὸ, ἀκόμα λάμπει,
Μὰ λυώνουν τ' ἄλλ' ἀπ' τὸν καιρὸ, 'σὰ φύλλ' ἀπὸ τὴν
[κάμπη,

Κι' ἡ χαρακιάς ποῦ ἔκαναν σφιχτὰ διπλωμένα
Τὰ δείχνει ἀπὸ γηρατειὰ πῶς εἶνε ζαρωμένα.
Τῇ στρογγυλῇ σακκούλα του μὴν τύχῃ κι' εἶνε τρύπια
Δὲν ψάχνει ὁ φιλάργυρος μὲ τόσα καρδιοχτύπια,
Ὅπως αὐτὴ τὰ ψηλαφᾷ καὶ τὰ κρατεῖ καὶ τρέμει,
Κυττάει πῶς τὰ κατάντησαν καιροί, καύμοι, πολέμοι,
Καὶ λησμονιέτ' ἀπάνω τους βαθεῖα συλλογιμένη.
Γιαγιά ζαχαρομύλητη, γερόντισσα γραμμένη!
Τὰ χρόνια δὲν τὴν ἔγυραν, καὶ στέκετ' ὁλοσῆ.
Θὰ σπᾶσ' ἡ ξεροκαλαμιά, μὰ δὲ θεὸς νὰ λυγίσῃ.
Πρὶν φύγῃ ἀπὸ τὴν ὄψι της ἡ ἔμορφοι τῆς νιότης
Τῆς ἄφης τὸ γέλιο της, ρουφῶντας τὸ δροσὸ της.
Πηλὸ ἄξια γεράματα δὲν εἶδα 'σὰν ἐκεῖνα,
Κι' ἀπ' τὴ ματιὰ της πρὸ χλωμῆ κι' εὐγενικῆ ἀκτίνα,
Κι' ἀπ' τὰ μαλλιά της πρὸ λευκὸ καὶ τιμημένο ἀσῆμι,
'Αγνὸ χρυσάφι μὴ φορὰ 'ς τὰ χρόνια τοῦ Μπραῖμη.
'Σὰ μέσ' τὸ χιόν' ἡ μυγαλιαῖς, τὰ πρὸ καλά της χρόνια
Χαθῆκαν μέσ' τὸν πόλεμο καὶ μέσ' τὰ καταφρόνια.
Μὰ πάλι 'βρίσκει τὸ δεντρὶ καινοῦναις πρασινάδες,
Καὶ νά! τῆς πρώτης νιότης σου 'σὰ νᾶνε ἀντηλιάδες,
'Ἐχεις, γιαγιά, τὸ σπῆτί σου μὲ τὰ μικρὰ σου ἀγγόνια,
Χαίρεσ' ἀπρίλι δεύτερο, γεμάτο χελιδόνια.

Τὴν τῶν ἐκεῖνα μὲ ματιὰς, μὲ λόγια τῇ ρωτᾶνε
Τί θέλει αὐτὰ τὰ τριμμάτα, τί κρύβουνε, τί νᾶνε!
Κι' ἐκείνη τὸ κεφάλι της σιγοκουνᾷ κι' ἀρχίζει·
— Παρέκ' ἡ μάνα τὸ μωρὸ 'ς τὴν κούνη' ἀποκοιμίζει
Καὶ τῆς γιαγιάς τὸ μίλημα γλυκὸ 'ς τ' αὐτιά τους
[φτάνει.

Εἶνε 'ς τὴν κούνηα τοῦ μικροῦ, νομίζεις, νάνι νάνι.—

«Παιδιά μου, νὰ μ' ἐβλέπατε ὀροσάτη κοπελοῦλα,
Ἐῖκοσι χρόνια φρόνιμη Μισολογγιτοπούλα!

Όταν σὲ φθάσαι ἔπλεκα τὰ μακρὰ μαλλιά μου
 Φορῶντας τὸ φλωρόεσο καὶ τὸ χρυσὸ σαγιά μου,
 Γιὰ νύφη μ' ὤνειρεύεσταν τὸ κάθε παλληκάρι.
 Ὡς τὰ χρόνια μας ἐλέγοταν ἡ φρονιμάδα χάρι.
 Μ' ἀνάθεμα ὁ πατέρας μου ἀκριβοθυατέρα
 Κι' ὁ ὄλιος ἐλαχάριζε γιὰ μένα νύχτα μέρα,
 Ἄπ' τὸν καιρὸ ποῦ πέθανεν ἡ μάνα μου ἡ καϊμένη
 Καὶ μ' ἐβλεπεν ἀγνή ἀγνή καὶ μαυροφορεμένη.
 Μὰ νά! ξεσπάει ὁ πόλεμος, πλακίωνὺν τὰ μαντάτα
 Πῶς ξεκινοῦν ἀπάνου μας τοῦ Τούρκου τὰ φουσατά,
 Καὶ σιέεται κι' ἀνταρίζεται τὸ μαῦρο Μισολόγι.
 Ἐδῶ ἀντρίκειο χούγιασμα, ἐκεῖ γυναίκειο βόγγοι,
 Μπαίνουν ἔς τὴν πόλι ἀπὸ τῆ μιὰ τ' ἄρματιωμὲν ἀσέβρια,
 Μιλίωνι' ἀλάθευτα βροντοῦν, ἀστράφτανε μαχάρια,
 Κι' ἡ κλεφτουριά μὲ τὸ Μακρῆ, ὁ Μάρκος μὲ τὸ Σουλί.
 Ἐδῶ γερὰ στυλώνονται καὶ στέκουν καρσούλι,
 Κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τῆ μεριά ἔς τὸ ἥσυχο ἀκρογιάλι
 Στοιβάζονται μὲ κλάματα κι' ἀλάφιασμα καὶ ζάλη
 Γυναίκες μὲ ἀνήποτα παιδιά καὶ γηρατεῖα.
 Εἰπρόστα τους στέκει ὁ χαρὸς καὶ πίσω ἡ ἀτιμία!
 Εἶδες σταφίδ' ἀραδιαστή μὲ προσοχὴ ἔς τ' ἄλωνι,
 Ὅταν βροχὴ ἀγουστιάτικη προδοτικὰ πλακίωνῃ,
 Πῶς τῆ χωρῖσει σὲ κλωνία καὶ πῶς τῆ διασκορπάει
 Καὶ πέφτει μὲς τὰ ρέματα καὶ χάνεται καὶ πάει;
 Ἄχ, φαμελιαῖς ἀρχοντικαῖς καὶ μοσχαναθρεμμέναις,
 Τέτοια φουρτούνα ἐγάλασε καὶ σὰς, δυστυχισμέναις!
 Γιὰ νὰ γλυτώσει ἀπ' τοῦ ὄχτρου τὰ δόντια τὰ σκυλίσιμα
 Μέσ' ταῖς σπηλαιῖς σκορπίσατε καὶ μέσ' τὰ ξερονήσια,
 Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸν Κάλαιο διογαμέναις σὰ' θηρία,
 Ζητούσατ' ἀπ' τῆ θάλασσα γονατιστὰ εὐσπλαγχγία
 Ὡς τὸ χῶμα τῆς πατρίδος σας καὶ πάλι νὰ σας φέρῃ.
 Κι' ὅσαι δὲ μάρανε σκλαβιά, δὲν ἔφαγε μαχαίρι,
 Παρθέναις ποῦ δὲν ἤξερε τοῦ ἥλιου ἡ ἀκτίνα,
 Ταῖς ἔριψε ἔς τὸ θάνατο ἡ γύμνια καὶ ἡ πεῖνα.

Ἐμένα ὁ πατέρας μου μ' ἐκράτησε κοντά του.
 Ἄν ἤμουνα γιὰ γλύτωμα, ἔς τὸν ἴσχιο τ' ἀποκάτου
 Ἦταν γραμμένο, ἔλεγε, γιὰ νὰ σωθῶ μονάχα,
 Κι' ἂν χάνομουν, στερον φίλι τὸ φίλημά μου νᾶχα.
 Ἦταν κεφάλι μὲ μυαλό, καὶ ἦταν ἀπὸ γένος,
 Καραβοκώρης ξακουστὸς καὶ κοσμογυρισμένος,
 Καπετὰν Φίλιος κ' ἀράζεσταν, παντοῦ Καπετὰν Φίλιος.
 Τῆς λίμνης τ' ἄρμυρὰ νερά, τὰ μαϊστράλια, ὁ ἥλιος,
 Δυναμῶσαν κι' ἐψήσανε κι' ἀργάσαν τὸ κορμὶ του,
 Κι' ἡ θάλασσα, ἡ νεράιδα του, ἡ ἀγαπητικὴ του
 Ποῦ κάθε τόσο ἐσχίζε μ' ἓνα μικρὸ καίκι,
 Ὡς τὰ χέρια ζευγαρώνοντας τρομπῶνι καὶ σταλήκι,
 Τὸν προίτισεν ἀπίστευτα μὲ ζώρη λιονταρίσσα,
 Καὶ τὴν καρδιά του χωριστὰ μὲ τῆς σκλαβιάς τῆ λύσσα.
 Ἦταν ἀπὸ τοῦ Φιλικῶς καιροῦ κουβεντισμένος,
 Κι' ὡς τὸν πρώτο ἀλαλαγμὸ ποῦ σκόρπισε τὸ Γένος
 Πρώτος τινάχθη μιὰ βραδιά μ' ἓνα καλὸ μπουρλότο,
 Κι' ἀκούσθη τ' ἀστραπόβροντο τῆς λευτεριάς τὸ πρώτο
 Ἀκόμα πρὶν ἀκούσουμε τῆ δόξα τοῦ Κανάρη.

Σὲ λίγ' ὀχεῖα δικέφαλη μᾶς ἔξωσε κουβάρι
 Καὶ τὸ καταραμένο τῆς φαρμάκι μᾶς ξαμώνει
 Ἦ λιπαυριά τοῦ Κιουταχῆ καὶ τοῦ Ὁμέρ Βριώνη.
 Ἄλλ' ἂν τὸ φεῖδι ἐσφύριζε τριγύρω ἀπὸ τῆ πόλι,
 Σφυρίζει πλιὸ πικρότερα τ' ἀλάθευτο μας βόλι.
 Ὡς ταῖς πολεμιστραῖς ξενοχτοῦν, ἄντρες, παιδάκια, ὄλοι.
 Κι' ὅσαι γυναῖκες μένουσε μαζὴ μας ἔς τὴν πατρίδα,
 Ὅλα τ' ἀφίνου κ' ἔχουσε μονάκριβη φροντίδα
 Νὰ τρέχουν νὰ μοιράζουσε ρακί, νερὸ, φουσεκία.
 Καὶ λὲς πῶς εἶνε ἀγγελιοὶ ὁποῦ φοροῦν γυναίκεια.

— Θέλω νὰ μάθης μιὰ φορὰ δική μου κόρη νᾶσαι,
 Μοῦ εἶπεν ὁ πατέρας μου· θέλω νὰ μὴ φοβάσαι,

Ἄν τὸ καλέση, νὰ βαστᾶς ἔς τὸ χέρι τὸ πιστόλι,
 Καὶ ἔς τῆ φωτιά ὅταν ρίχνουσαι, νὰ μὴ σὲ ρίχνῃ βόλι!
 Μοῦ εἶπε, καὶ μοῦ κρέμασε ἔς τὸν κόρφο Τίμιο ξύλο,
 Κι' ἐκεῖ ποῦ ἐγὼ κοκκινίσα ἄν τῆς μηλιᾶς τὸ μῆλο,
 Μοῦ φέρνει φέρμελη χρυσὴ καὶ μαλλιαρὴ φλοκάτα
 Καὶ φουσανέλα κάτασπρη, κινυνομένα νιάτα
 Νὰ κοῦψω μέσα σὲ στολὴ ἀντρίκεια καὶ καμάρι,
 Κι' ἡ κόρ' ἡ τόσῃ ντροπαλὴ νὰ γίνῃ παλληκάρι.
 Μὲ ἤθελε ἔς τὴν τάπια του, νὰ φαίνομαι κοντά του,
 Νὰ τοῦ δροσίζω μὲ νερὸ τὰ χεῖλιά τὰ στεγνά του,
 Καὶ μὲ τὰ δύο μου μάγουλα φουσεκία νὰ μοιράζω,
 Νὰ πλύνω ἀπὸ τὰ αἵματα τὸ φοβερό του λάζο,
 Νᾶχω τὰ βόλια γιὰ φλωριά, φησιᾶσι τῆ μπαρούτη,
 Κι' ὄλοι νὰ λέν: τοῦ Φίλιου μας ἡ θυγατέρα ἐτούτη!
 Ἦταν ἔς τὸν κάμπο ἀμέτρητα τὰ Τούρκικα τ' ἀσέβρια
 Κι' ἦταν χρυσὰ κι' ἀξίζανε καὶ τὰ δικά μας χέρια.
 Ἦταν γνωμὴ γνωστικὴ ἡ γνώμη τοῦ πατέρα
 Καὶ πῶς μιὰ κόρη ἀφοβα νὰ τρέχῃ νύχτα μέρα
 Σὲ τόσον κόσμο ἀνάμεσα, ὀλοῦθε μαζεμμένο,
 Ἄγριεμένο ἔς τῆ φωτιά, ἔς τὸ αἶμα μεθυσμένο;
 Καλὰ ἡ ντόπια λεβεντικὰ, καλὰ οἱ πατριώταις,
 Ὅμως οἱ ξένοι... ἔξαφνα, νὰ ποῦμε, οἱ Σουλιώταις,
 Πρώτοι, ἀλήθεια, ἔς τῆ φωτιά, σωστοὶ παλληκαράδες,
 Μὰ πάλι κι' ἀνυπόταχτοι, γεμάτοι ἀγριάδες,
 Δὲ θὰ τὸ εἶχαν τίποτε σιμὰ ἔς ταῖς ἄλλαις τρέλλαις
 Καὶ λόγι' ἀκόμη ἄπρεπα νὰ ρίξουν σὲ κοπέλαις.
 Καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ζωὴ μὲ ὅλα των τὰ κάλλη
 Ὡς τῆ φουσανέλα ἦταν ἡ μιὰ, ἔς τὸ Τίμιο ξύλο ἡ ἄλλη.

Τοῦ Φίλιου ἡ κόρη ἔμαθε τοῦ Φίλιου ἡ κόρη νᾶνε!
 Παιδιά μου, ὅσοι μ' ἐγνωρίσαν καὶ ζοῦν, μὲ μολογᾶνε.
 Ἦ κόρη μὲ τὰ χεῖδιά της, ποῦ ἔτρεμε σὰ' φύλλο,
 Ζωντάνεψε σὰν ἐννίωσε τὸ Τίμιο τὸ ξύλο,
 Κι' ἐκεῖ π' ἀσημοβρόντησαν ἔς τῆ μέση τ' ἄρματά της
 Ἄντ' αὐτ' ἀσημοβρόντησεν ἀντρίκια κι' ἡ καρδιά της,
 Καὶ σὰ' νὰ τὴν ἐμάγεψε κανεῖς τῆ φουσανέλα,
 Εὐθὺς ποῦ τὴν ἐζώθηκα, δὲν ἦμον πιά κοπέλα!
 Ἄ! ὄχι, δὲν ἀπόμεινα μὲ χέρια σταυρωμένα.
 Ἐκεῖ ποῦ ἀγωνίζονται τ' ἀδέρφια μ' ὀλοένα,
 Ποῦ πέφτουσε φλογόφτερα ὄργια τοῦ Χάρου ἡ μπόμπαις,
 Καὶ τὰ γιουρούσια χύνονται σὰ' μανιωμέναις τρόμπαις,
 Καὶ ἡ καπνοῦ ἀπλώνεται μαύρη, σὰν καλιακούδα,
 Καὶ σβεί τῆ διψ' ἀντὶ νερὸ τοῦ μολυβιοῦ ἡ φλούδα,
 Ἦ ἴδια ποῦ καὶ τῆ ζωὴ τοῦ Ἀρβανίτη σβύνει,
 Ἐκεῖ κι' ἐγὼ ἀνταρίζομαι, πετῶ σὰν τὸ σαῖνι.
 Μοῦ κόβουσε τὸ ὄραμο
 Θωριαῖς αἱματοβούτηχταις ποῦ προξενοῦνε τρόμο,
 Ποῦ τρίζοντας τὰ δόντια τους πεινοῦνε γιὰ σφαχτάρια,
 Καὶ πάλι κάτι ἀμύστακα τῆς λεβεντιάς βλαστάρια.
 Κρατοῦν κι' ἐκεῖν' ἀνήμερα τὴν πάλα μὲ τὸ χέρι,
 Μὰ ἔχουν ὄψιν ἡμέρη, σὰν τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρη.
 Τὸ κάθε μέρι ἔς τὸ ὄπλο του σπιθβολᾶ σκυμμένο,
 Καὶ δὲ γυρίζει νὰ μὲ ἰδῇ, καθὼς συχοδιβαίνω,
 Καὶ μόνια μᾶτι' ἀλλοίμονο! μὲ βλέπουν ὀλοένα
 Δεῖλά, παραπονιάρικα, θολὰ, καὶ καρφωμένα,
 Τὰ μάτια ἐκεῖνον ποῦ γυρτοῖ ἔς τὸ αἷμά τους γιὰ στρώμα,
 Ἐχουν σβυστή, μὰ τῆ ζωὴ κρατοῦν ἔς τὰ δόντι' ἀκόμα.

Τώρα ἔς τὸ νοῦ μου δὲ' μπορῶ καλὰ νὰ τ' ἀραδιάσω
 Χωρὶς ν' ἀνατριχιάσω...
 Μὰ τότε πῶς ὑπόμεινα, μὲ τὴν καρδιά, Θεέ μου!
 Τῆ φρίκη τοῦ πολέμου!
 Καὶ τάχα ἡ ἀπελπισιὰ κι' ἡ φουσανέλα τάχα
 Τόσῃ νὰ τ' ἀντρεῖσανε τὰ σπλάγγχνα μου μονάχα;
 Μπορεῖ.

Μὰ περισσότερο ἀκόμα κάτι ἄλλο.
 Μὲ ἔς τὴν καρδιά μας γιώθαμεν ἓνα καϊμὴ μεγάλο
 Ποῦ ἔχει σβύσει σήμερα ἄν ἀστραπὴ πού πάει,
 Ποῦ γοργοχάνεται, ἀφοῦ τὸν κεραυνὸ γεννάει...

Παιδιά μου, τὸν παλῆθ' καιρὸ ἢ γῶσι κ' ἢ σοφία
Εὐρίσκοιτο τ' ἄρσενικά μονάχα· τὰ βιβλία
Δὲν εἶν', ἐλέγαν οἱ παλῆθ', καλὰ γὰρ κοριτσάκια,
Καὶ δὲ μαθαίνουσι ἀπ' αὐτὰ παρὰ τὰ βασιλῆα.
Ὁ ἀργαλειὸς μας ἦταν τὸ μόνο μας σχολεῖο.
Μὰ εἶχαμ' ἓνα μάθημα, — ἄν ἦταν σὲ βιβλίο —
Ποῦ ὅλα τ' ἄλλα γράμματα μερᾶζανε μπροστά του·
Τὸν Τούρκο νὰ ὀχτρεύομαστέ μὲ τὴν πικρὴ σκληράδι του
Κι' ἄρσενικὸ καὶ θηλυκὸ! Καὶ εἶχαμε δασκάλους
Κι' ἐδῶ κ' ἐκεῖ, γύρω, παντῶ, ὄλους, μικροὺς, μεγάλους.
Ἐ τῆς μάνας τὸ νανούρισμα, ἔ τῆς νόνας τὴν κατάρα,
Εἰς τοῦ πατέρα τὴν εὐχή, ἔ τῆς κόρης τὴν τρομάρα,
Ἐ τὰ παραμυθία τῆς γρηᾶς, ἔ τὰ χωρατά, ἔ τὰ ἔπαινιας,
Καὶ ἔ τῆς γιορτῆς ταῖς ξεγνιασιαῖς καὶ ἔ τῆς δου-

λαϊᾶς ταῖς ἐννιαῖς

Τ' ἀκούγαμε τὸ πύρινο ἀλφαβητῆρι αἰώνια,
Τοὺς Τούρκους τοὺς ἔφορξίσαμε μαζῆ μὲ τὰ δαιμόνια,
Καὶ τὰ κορίτσια ἔ τὸ χορὸ ἄν πιάνοταν ἀράδα,
Τέτοια τραγούδια τοῦ χοροῦ ἔ φτερώσαν τὴ γλυκάδα :

«Κάλιο ἔχω ἔγω τὸ αἷμά μου τὴ γῆ νὰ κοκκινίσῃ
Παρὰ νὰ εἶδῶ τὰ μάτια μου Τούρκος νὰ τὰ φιλήσῃ.»

Μὰ μέρα ποῦ ξεκίνησα γιὰ ναῦρω τὸν πατέρα
Μὰ καταβόθνια βοή μ' ἀντάρισε ἀπὸ πέρα.
Μὴν ἐξαφνὰ ἐλύσσαζε τὸ ἄπικο κανάλι.
Καὶ μέσ' τῆ λήμνη ἐχύθηκε νὰ ῥθῆ νὰ μᾶς ξεβγάλλῃ ;
Τέτοια βοή ὡσάν κ' αὐτὴ ποτὲ δὲν εἶχ' ἀκούσει·
Οἱ Τούρκ', οἱ Τούρκοι κάνουνε ἔ τὸ κάστρο μας γιουρούσι !
Ἄπ' ἄκρη ἔ ἄκρη ἔ τὸ φτερὸ ἀστράφτει κάθε τάπια
Καὶ τὰ νερά τοῦ χαντακιοῦ τὰ κόκκινα, τὰ σάπια,
Πλαντάζουνε γρομίζοντας ἀπὸ κορμιά χιλιάδες,
Μὰ πνίγεται τὸ πλάνταγμα μέσα ἔ τὸς μπαλαρμάδες,
Μολύβια π' ὄσους βρίσκουσι τοὺς κόβουσι πέρα πέρα,
Καὶ κάνουν ἓνα σφύριγμα ποῦ σχίζουσι τὸν ἀέρα
Ἐ τὰ νὰ τοὺς περιπαίζουσι αὐτοὺς ποῦ θὰ σκοτώσουσι.
Μέσ' τὸ ποτάμι τῆς φωτιᾶς ἀγρίουσι, χανόσουσι.
Νά! κ' ἄλλο ἀκόμα μούγκισμα πλὴθ' φοβεροῦ θηρίου,
Κόλασι, κόσμου χαλασμός, σεισμός, ὄργῃ Κυρίου!
Ἐνα λαγοῦμι ἐξέσπασε ἔ τῶν Τούρκων τὰ ποδάρια
Καὶ μαῦρο ἀπλώνει σύννεφο μὲ τρίψαλα κουφάρια.
Μαρμαρωμένη ἀπόμεινα γιὰ μὴν στιγμή, καὶ πάλι
Ἐπυῶ, ἀντρεῖομαι, τραβῶ πρὸς τὴν ἀνεμοζάλη,
Φτωχὸ ποῦλι μ' ἐξάφνισε τῆς μάχης ἢ φοβέρα,
Καὶ τὴ φωλιά μου ἀναστῆς, καὶ θέλω τὸν πατέρα.
Σὲ λίγῳ τὸν ξαγνάντισα ἔ τὴν Τάπια τὴ μεγάλη
Μὲ τὸ ἔψηλό του τὸ κορμὶ, τὸ ἔξεσκοπε κεφαλί,
Ἐ τὴ μέση, ἀρχιπαλληκαροῦ σκορπᾶ κάθε ματιὰ του
Γύρω του σπύθαισι λεβεντιᾶς, πέρα φωτιαῖς θανάτου.
Ἄπάνου ἔ τὸ κανόνι του μὲ τὸ δαυλὶ του γέρονει,
Κανόνι ποῦ καμμιὰ φορὰ ἔ τὰ χέρια του τὸ πέρνει,
Ἐ τὸ ἀπαντᾶ ἔ τοῦ Πασᾶ μ' ἐκείνη τὰ κετάρια.
Λυσσομανοῦνε τὰ σκυλιὰ μὲ τὴ δική του τάπια,
Πλατεῖα χαλάστρ' ἀνοίγοντας σκαλώνουσι ἔ τὸ κάστρο,
Καρφώνοντας τὴν κόκκινη σημαία μὲ τὸ ἄστρο,
Καὶ τὸ κανόνι τ' ἀκουστὸ ἀντάμ' ἀναπαράζεταί·
Κι' ἀπὸ τὸ τὸ στυλο τοῦ γλυστρά καὶ πέφτει καὶ ντρο-

πιάζεται.

Βόθηα, Χριστέ, μᾶς πήρανε, μᾶς ἔφαγαν οἱ δαιμόνοι !
Ἐξαφνὰ — τόσῳ ἔλαρρὰ ποιά μάν' ἀνασηκῶνε
Νὰ βάλῃ τὸ παιδάκι τῆς σὲ κούνια πουπουλένια,
Ἐ πως τὰ χέρια ἐκεῖ τὰ θυῶ, — τί χέρια σιδερένια ! —
Π' ἀρπάζουσι τὸ κανόνι ;

Ἐ τὴν ἀγκυλιὰ τὸ ἔγιόμισε, Ἐ τὸν πρῶτα τὸ στυλώνει,
Καὶ μ' ἓνα βροντοβόλημα, μ' ἓνα καλὸ σημάδι·
Σωρὸ μὲ τὴ σημαία των τοὺς ἔστειλε τοῦ ἄδη,
Ἐ τσακεῖ τοὺς ἄλλους ἔ τὸ φευγῖθ', τοὺς ἔρχινε ἀπ' τῆ
[χαλάστρα,
Καὶ μὴ περιγελάστρα

Καὶ μὴ φωνὴ ἀκούεται μονάχα ! Τουρκαλᾶδες !
Καί : Τουρκαλᾶδες ! γύρω του οἱ λαμπροὶ παλλη-

[καράδες

Ἄντιβοῦνε καὶ γελοῦν, ἐκεῖ ποῦ ἀπὸ πέρα
Τὴν ἴδιαν ὥρα φτάνοντας ψιθιρίζα : πατέρα !
Ἐ γύρισε, μ' ἐκύτταξε μὲ ξαφνισμένο μᾶτι,
Κι' ἐνῶ ἔ τὸ χέρι τὸ δαυλὶ τοῦ κανονιοῦ του ἐκράτει
Μ' ἀγκάλιασε γιὰ μὴ στιγμή μὲ τ' ἄλλο τὸ ξερβίτου·
Τὸ χάρο ἔ τὸ νὰ χέρι του, καὶ ἔ τ' ἄλλο τὴ ζωὴ του.
Τότε κοντὰ μὲ νὸς ἐξανθῶ, θροφτῆρι τοῦ πολέμου,
Μὲ κύτταξε . . . δὲν ἐξάχασα τὸ μάτι του ποτὲ μου.
Τὰ μακρούα μου τὰ μαλλιά ἔ ταῖς πλάταις εἶχαν πέσει,
Χρυσόζωνη ἐπρόβαλλεν ἢ λιγερὴ μου μέση
Καὶ ἄσπριζεν ὀλόγυμνος ὁ παχουλὸς λαιμός μου.
Ἐ τὸ καρουφίλλι του γυρτὸς ξεχάστηκεν ἐμπρός μου
Καὶ ντροπιασμένη ἔρριξα κ' ἐγὼ τὰ μᾶτια χάμου . . .
Ἐ νὸς αὐτὸς ἐγένηκε — παπούλης σας, παιδιά μου.

Σᾶς ἀγαπῶ, στολίδια μου, γεμάτα περηφάνια,
Τιμὴ καὶ δόξα, φέρμελῃ μὲ τὰ χρυσὰ γαϊτάνια,
Μὲ τῶν πολέμων ταῖς βολιαῖς φλοκάτα, φουστάνελα,
Σᾶς ἀγαπῶ ἢ γερόντισσα μ' ὅλη τῆς νιᾶς τὴν τρέλλα.
Ἐ τὰ μῦθαναν τὰ στέφανα τοῦ γάμου ἔ τὸ κεφάλι
Τόση χαρὰ δὲν ἐνιωθα καὶ τόση παραζάλη
Ἐ τὴν τὴν χαρὰ ποῦ σᾶς κυττῶ ριγμένα ἐδῶ μπροστά μου.
Καὶ μὲ τὸ κοντογοῦνί μου, μὲ τὸ χρυσοῦ σαγιά μου
Δὲν ἐκαμάρωσα, ξανθὴ ποῦ ἦμουν μαυρομάτα,
Ἐ ὄσῳ καμάρωσα μ' ἐσᾶς, καμάρια μου φευγάτα.
Μ' ἐσᾶς, ρουχάκια μ', ἄνοιξε καλὸ τὸ ριζικό μου,
Μ' ἀγάπησαν, ἀγάπησα, καὶ ἦρα τὸν καλὸ μου,
Γλύτωσ' ἀπίστευτα μ' ἐσᾶς ἀπ' τῆς σκληριάς τὰ πάθη
Τὴ νύχτα ποῦ ἢ πατρίδα μου ἐκάηκε κ' ἐξάθη
Καὶ τὸν πατέρα μου κακὴ λαβωματιά πεθαίνει.
Μ' ἐσᾶς ἔ τὰ ὄρη ἔφτασα νεκρὴ, ξεψυχησμένη,
Μὰ ἔ τὸν ξανθὸ λεβέντη μου, ἔ τὴ φλογερὴ μου ἀγάπη
Δὲν ἐπαράδωκα κορμὶ βρισμένο ἀπ' τὸν Ἀράπη.

Τώρα ἔ τὸν ἔρωτ' ἢ ὄρα μου καὶ φύγω καὶ πεθάνω,
Ἐ σεῖσι νὰ τ' ἀπιθώσετε ἔ τὴν κάσα μου ἐπάνω.
Παιδιά μου, δὲ μού φαίνεται κακὸς ὁ χάρος τόσῳ
Ἐ τὰ συλλογιέμαι πῶς ἐκεῖ μαζῆ μ' αὐτὰ θὰ λυώσω.»

Καὶ ἔ τῆς γρηᾶς τὸ μάγουλο ἔ κίλισεν ἓνα δάκρυ.
Μὰ ἐν ἀπὸ τ' ἀγγόνια τῆς κοιμήθηκε ἔ τὴν ἄκρη,
Καὶ καθὼς τὸ εἶδε ἢ γιὰ γιὰ μὲ τ' ἀγρυπνὸ τῆς μάτι
Τὸ πῆρε ἔ τὸ μικροῦλι του γιὰ νὰ τὸ πάη κρεβδάτι.
Καὶ τ' ἄλλα ποῦ ἀπόμειναν πηγαῖαν ἓνα ἓνα
Καὶ ψηλαφούσαν κ' ἐδλεπαν μὲ μᾶτια θαμπωμένα
Τὴ φουστάνελα τὴ λευκὴ καὶ τὴ βαρεῖα φλοκάτα
Καὶ τὴ χρυσὴ τὴ φέρμελῃ, καμάρια μας φευγάτα !

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσήφ ὁ Β' περιώδευε ποτὲ
ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ του. Συνήθειαν δ' εἶχε νὰ
προηγῆται τῆς ἀκολουθίας του εἰς ἰκανὴν ἀπό-
στασιν, καὶ διεσκέδαζε πολὺ μὲ τὰς περιέργουσι
ἐρωτήσεις καὶ τὴν πολυπραγμοσύνην τῶν ἀν-
θρώπων, παρ' οἷς κατέλυε. Φθάσας εἰς πολίχνιον
τι, ἐσταμάτησεν εἰς τὸν ταχυδρομικὸν σταθμὸν
καὶ ἤρχισε νὰ ξυριζῆται μόνος του, ὅτε ἐλθοῦσα
ἢ σύζυγος τοῦ ταχυδρομικοῦ ὑπαλλήλου τὸν ἐ-
ρωτᾶ μὴ τυχὸν ἦτο ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ αὐ-
τοκράτορος, τὸν ὅποιον ἐκείνην τὴν στιγμήν ἐπε-